

Ob štirih popoldne sva kar padla v stanovanje gorskega vodnika Janeza Brojana v Mojstrani. Bil je ravno pustni torek in na mizi je stala skleda krofov...

Slednjič sva vstala od mize. Bila sva druga človeka, od dveh zgaranih alpinistov, ki sta pred urami od lakote zobala borove iglice, je ostal le spomin. Prijatelju Janezu in njegovi soprogi sva še danes hvalježna.

Ponoči sva bila že v Ljubljani. Kočevar je zaspal kar na klopi pred kolodvorom, sam sem pa doma sila pobožno lezel v svojo posteljo.

Tehnični opis

Jugov steber sta leta 1932 poleti prvič preplezala Pavla Jesih in Gostiša Milan, ki sta mu dala tudi ime. Smer sta ocenila izredno težavno. Do najinega zimskega vzpona je bil steber v sedemnajstih letih le trikrat ponovljen. Midva sva rabila zanj 33 ur plezanja vključno z bivakom, poleti rabiš za isto smer 5—6 ur. Klinov sva zabila okoli 50. Od teh sva jih okoli 16 pustila v steni. Plezala sva z enojno vrvjo in v vibramkah, ki so po najinem mnenju za take ture najprimernejše obučale v kombinaciji z derezami. Steber so najini tovariši iz odseka v letošnjem poletju ponovili 16 krat. Eno ponovitev so izvedli kranjski alpinisti, ki so se smatrali za upravičene, da poberejo kline, ki sva jih pustila pozimi v stebru. Najin vzpon je silno otežkočil nov sneg v noči od 27.—28. II. Ocena težavnosti v razmerah, kot sva jih imela midva izredno težavno s skrajno težavnimi mesti ter ogromen napor in tveganje, ki se ne da primerjati z nobeno poletno smerjo.

Plezala dne 27. in 28. februarja člana AO Ljubljane

Zupan Franc in Kočevar Radivoj.

Pavel Kunave

TRIGLAVSKI LEDENIK V AGONIJI?

Zanamcem smo dolžni sporočiti, kakšna je bila domovina v času našega življenja. Zamerili bi nam in očitali malomarnost, če ne bi opisovali tudi take pojave, ki izpreminjajo podobo dežele in pokrajine. Med te spada gotovo tudi Triglavski ledenik ali Zeleni sneg, o katerem smo že lani poročali, da se je v zadnjih petdesetih letih zelo izpremenil. Po Penck-Brücknerjevi teoriji, temelječi na opazovanjih v Alpah ter na starih, četudi ne natančnih sporočilih, bi se moralo silno nazadovanje ledenikov v zadnjih desetletjih že ustaviti. Ledeniki bi morali začeti zopet napredovati in se debeliti, podoba visokih gora posebno nad ločnico večnega snega bi morala postajati tudi poleti bolj zimska — a

nič tega. Leta 1948 se nam je nekoliko obujalo upanje, da bo upadanje ledenikov prenehalo. Bilo je mnogo padavin in velika snežišča so ležala tudi pri nas globoko v poletje na planinah. Poleti je večkrat snežilo in hud mráz v višavah je tudi v poletnih mesecih od časa do časa ustavil tajanje snežišč in Triglavskega ledenika, kjer nas je v zadnjih letih tako bolelo živahno žuborenje potokov. Kakor da bi odtekala kri ledeniku, ki se je strašno skrčil in stisnil pod stene Malega in Velikega Triglava!

Naraščanje ledenika zaradi velikih padavin se predlanskim 1948. ni dalo natančno ugotoviti, ker pri ledenikih traja pač več let, preden se prirastek pozna. Baje pa se je mali ledenik pod severno steno Skute in Rinke lani vendarle zopet spojil s spodnjimi snežišči, vse zaradi velikih snegov pozimi in pomladi leta 1948. Tako smo torej upravičeno pričakovali, da bo zima leta 1949. prinesla zopet nov prirastek snežiščem in ledenikom ter zakrila velike rumenorjave lise, ki so se v zadnjih desetletjih tako silno razširile po naših visoko ležečih podih in pod stenami.

Toda minula zima leta 1949. je prinesla veliko razočaranje, ne samo velikim množicam smučarjev, temveč tudi nam, ki smo pričakovali, da se bodo okrepili ledeniki, da se bodo olepšale gore z bleščečimi snežišči, in predvsem, da ne bo več hiral naš ledenik na Triglavu. Zima nas je pustila na cedilu. Stari ljudje ne pomnijo tako suhe zime, kakor je bila konec leta 1948. in v začetku leta 1949. Pomanjkanje snega je oviralo spravljjanje lesa iz gozdov in sena z gorskih senikov, saj večjidel zime niti za sani ni bilo dovolj snega. Le po redkih metežih so strme stene in pobočja izginila v tako debeli plasti snega, da ni bilo videti pečine. Potem pa so se kmalu pokazala rebra. Tistih silnih množin snega, pod katerimi sicer tonejo planine pozimi, ko kože komaj še gledajo iz več metrov debele odeje in se šibe strehe pod belim, debelim bremenom, ni hotelo biti in pomlad je našla gore brez večjih zalog za poletje.

Zimski in pomladni snegovi so pomembnejši, kakor smo sicer vajeni misliti. So velikega gospodarskega pomena. V visokih gorah Centralnih in Zapadnih Alp pomenijo veliki ledeniki in širna snežišča neizčrpno zalogo vode. Čimbolj si je sonce poleti, čim lepše je vreme, tem bolj se tajajo ledeniki in snežišča in se polnijo reke, z njimi vred pa turbine velikih elektrarn, ki jih je človek postavil ob njih. Zato te reke — tudi Drava — ne trpe pomanjkanja vode in imajo le takoiimenovani zimski minimum. Pri nas pa je drugače. Naše gore niso tako visoke, da bi imele velike ledenike in v njih velikanske zaloge vode za poletje.

Kljub temu pa se množina pozimi in pomladi zapadlega snega pozna še dolgo v poletje tudi v naših rekah, torej posebno v Savi in Soči in njihovih gorskih dotokih, posebno v Bistrici, Radovni, Pišnici, Kokri in Kamniški Bistrici. Dokler se snežišča v gorah drže, se pod vročim soncem poleti z njimi hranijo reke. Šele ko konec meseca julija in avgusta velika snežišča izginejo, začno hitro usihati reke. Nastane poletni minimum. V naših gorah ostanejo le manjša snežišča, ki počakajo nove zime. Večje množine snega in ledu so imeli samo Triglavski ledenik,

manjši ledenik pod Skuto, veliko snežišče pod Prisojnikom, ozebnika pod Jalovcem in Rinko ter druga snežišča v senci največjih gora. Silni plazovi so ta nabirališča posebno pomladi znova napolnili in oskrbeli s takimi množinami snega, da so vztrajala do nove zime, včasih pa so jih hude zime z mnogimi padavinami in, če je sledilo hladno, oblačno poletje, vedno bolj povečavale.

Toda kakor smo že povedali, v zadnjih desetletjih ledeniki in snežišča močno nazadujejo. To naj bi bilo v skladu petintridesetletne periode napredovanja in nazadovanja ledenikov. Za zdaj pa ta perioda ne drži in nazadovanje se noče ustaviti. Premalo časa človek preizkuša dognanja znanstvenikov na tem polju. Morda se bo pokazalo, da je doba pet in trideset let le srednja doba, povprečna doba, in da morejo trajati nekatere dobe zdaj več, zdaj zopet manj let. Podobno je pri opazovanju sonca, kjer se je po dvestoletnem opazovanju tudi ugotovila poprečna doba naraščanja in upadanja množine sončnih peg, ki traja povprečno 11 let, se more včasih podaljšati na sedemnajst let, pa tudi skrajšati na sedem let. Mogoče je torej, da bo trajalo to upadanje tokrat več kakor 35 let in da bo šele nato nastopila perioda večjih padavin, hladnejših poletij in s tem v zvezi naraščanje ledenikov.

V tem primeru pa bi utegnili biti za Triglavski ledenik usodno. O tem smo se prepričali v letošnjem poletju, ki je sledilo suhi zimi. Velikanska snežišča v naših Alpah so povsod izginila ali se skrčila v prav neznatne ostanke. Celo obsežna snežišča na Jezerih pod Oltarji, silna snežišča v Martuljku, pod Škrlatico in drugod so malone popolnoma izginila, ker ni bilo običajnih plazov. Še celo veliko snežišče v dnu Zadnjice v Trenti se je stajalo. Tudi Triglavski ledenik ni dobil hrane s sten Malega in Velikega Triglava. Ko je sonce doseglo proti koncu pomladi in v začetku poletja 1949. zadostno višino, so pod njegovimi žarki plasti zimskega snega hitro kopnele in pokazala so se silovito razdejana in razjedena tla v kotlini med Severno steno in masivom Triglavskega vrha. Kdor je dalj časa bival v taki okolici Triglava, da je pregledal vso kotlino, se je tesnobno vpraševal: Kako daleč bo seglo to tajanje — kje se bo ustavilo — kje bo letošnja meja ledenika? In v avgustu se je pokazal ledenik do skrajnosti gol, skromen in stisnjen tja med golo Glavo nad Steno in med masiv Triglava. Pakazalo se je, da je od nekdanje velikosti pred približno štiridesetimi leti ostala le še ena četrtina kotline med Kredarico, Steno in Triglavom, pokrita z ledom. Od Kugyjeve police se je umaknil ledenik skoraj za polovico svoje širine nazaj proti Kredarici, a tudi od tam se je odmaknil daleč od steze na Mali Triglav. Od severnega dela nad Steno je ostalo le nekaj manjših krp, največja od njih malo odmaknjena od Male Črne stene poleg Slovenskega stebra. Tudi jugozahodno nad severovzhodnim koncem Kugyjeve police je ostalo nekoliko krp, ki pa so bile tako zasute z zapadnim kamenjem, da jih je le poznavalec mogel še pripisati ostankom nekdanjega, tam zelo debelega ledenika. Posebno jasno so se pokazale krpe na severovzhodnem delu kotline, če je nekoliko snežilo, kar se je meseca avgusta nekajkrat zgodilo, kajti tedaj se je sneg na mrzlem ledu takoj

prijel, med tem ko se je na sosednjih skalah še topil. Pa tudi ko je sonce stopilo tanko plast svežega snega, je na ledeniku in njemu pripadajočih krpah in snežiščih še kak dan dalj obležal, da se je vse posvetilo v nekdanji gloriiji.

Vseh pripadajočih krp in snežišč na pobočju, ki ga je pred štiridesetimi leti strnjeno pokrival ledenik, sem naštel 27, in sicer v kotlini razprostirajoči se od sedla med Kredarico in Ržjo, od tam do vzpetine južno od izhoda poti čez Prag, dalje med Severno steno, Triglavom in sedlom med Kredarico in Malim Triglavom. Všteta seveda niso gnezda snega, ležeča v globokih prepadih v navpičnih jamah v dnu sedaj gole ledeniške kotline. Ledenik sam pa je kazal po več dolgih razpok na svojem najstrmejšem delu na severni strani. Pod njim, t. j. na njegovem širokem spodnjem koncu so zevale velike odprtine med ledom in skalo. Tam je prižuborel marsikateri ledeni vir, ki ga je napajal tajajoči se ledenik, na dan. Po vsem ledeniku je v vročih dnevih žuborelo in voda je v številnih razpokah odtekala v notranjost in izginjala v strašno razjedenih skalnih tleh. Požirale so kri ledenika, ki je pod sončnimi žarki gineval. To žuborenje je prenehalo le v mrzlih nočeh in v dnevih, žal zelo redkih, ko je snežilo. Vse okoli njega se je razprostrela neznansko gola, razjedena in nazobčana puščava. Tam, kjer se je ledenik nekoč hitreje pomikal, so bila gola skalnata tla, izstružena in gladka; drugod so zopet zevale globoke razpoke vseh velikosti in med njimi grebeni in špice, ostre tako, da bi se lahko ob njih obrezal in nasadil. Tam, kjer se je ledenik nekoč končal, so bile mestoma male groblje ali morene. Kjer se je ledenik že pred desetletji umaknil, so se v tej grozni puščavi naselile nežne cvetice. Seveda le tu pa tam in po nekaj cvetov sredi gole, razjedene skale in sredi kršja, pa vendar dokaz žilavosti življenja, ki kljub najneugodnejšim pogojem izkuša zavzeti kraje, še pred nekaj leti pokrite z ledom.

Tako torej naš Triglavski ledenik še nazaduje, in če se bo Penck-Brücknerjeva petintridesetletna perioda hudo podaljšala, da bi se iz še ne pojasnjenih vzrokov kaj malega izpremenilo v našem podnebj, potem je usoda Triglavskega ledenika zapečaten. Upajmo pa, da se to ne bo zgodilo, a vsako leto naj bi se vestno zasledovalo, beležilo in risalo vse, kar se godi na Triglavskem ledeniku.

